

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ
З ФАРМАКОГНОЗІЇ**

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Харків
2014

УДК 615.322

Затверджено ЦМР Національного фармацевтичного університету (протокол №1 від 26.02.2014 р.)

Автори: Сидора Н.В., Ковальова А.М., Кошовий О.М., Краснікова Т.О., Ільїна Т.В., Криворучко О.В., Горяча О.В.

Рецензенти:

Попова Н.В., доктор фармацевтичних наук, зав. кафедри нутриціології та фармацевтичної броматології НФаУ

Гонтова Т.М., доктор фармацевтичних наук, зав. кафедри ботаніки НФаУ

Методичні рекомендації до виконання курсових робіт з фармакогнозії для студентів фармацевтичного факультету денної та заочної форми навчання / Сидора Н.В., Ковальова А.М., Кошовий О.М., Краснікова Т.О. та ін. – Х.: НФаУ, 2014. – 30 с.

Методичні рекомендації розроблені для студентів фармацевтичного факультету денної та заочної форми навчання і призначені для надання методичної допомоги при виконанні курсової роботи з фармакогнозії.

© Сидора Н.В., Ковальова А.М., Кошовий О.М. та ін.

© НФаУ, 2014

З М І С Т

1. Мета та завдання курсової роботи	4
2. Терміни	4
3. Структура та обсяг курсової роботи	7
4. Оформлення курсової роботи	7
5. Захист курсової роботи	8
6. Критерії оцінювання курсової роботи	9
7. Пошук наукової літератури	10
каталоги	10
періодичні видання	14
реферативні журнали	14
Internet	16
8. Складання особистої картотеки	17
9. Приклади оформлення літературних джерел	18
Додатки:	20
1. Зразок оформлення титульного листа	20
2. Зразок оформлення плану роботи в залежності від тематики	21
3. Зразок оформлення рисунків	23
4. Зразок оформлення таблиць	23
5. Перелік рекомендованих літературних джерел для виконання курсової роботи з фармакогнозії	24

1. Мета та завдання курсової роботи

Метою курсової роботи є закріплення та поглиблення знань, які студенти одержали на лекціях, лабораторних заняттях та під час самостійної роботи. Курсова робота є продовженням вивчення курсу фармакогнозії і її виконання надає студентам навички пошуку, аналізу та систематизації наукової інформації. Виконання курсової роботи дозволяє ознайомитися з інформацією стосовно сучасних методів дослідження лікарських рослин (ЛР) та лікарської рослинної сировини (ЛРС), створення нових препаратів рослинного та тваринного походження на основі біологічно активних речовин (БАР) тощо.

При виконанні курсової роботи студент повинен вирішити **наступні завдання:**

- визначити основні напрямки сучасних наукових досліджень з обраної теми;
- знайти та зареферувати обрані літературні джерела, зробити картотеку;
- провести аналіз фундаментальної наукової літератури з обраної теми; провести аналіз періодичної наукової літератури за встановлений термін (глибину пошуку встановлює керівник курсової роботи) з теми, яка розробляється;
- виконати практичну частину (створити фіксовані мікропрепарати та їхні фотографії, оформити планшети зі зразками сировини, фітопрепаратів, демонстраційні матеріали), яка демонструє результати теоретичних напрацювань з курсової роботи;
- оформити курсову роботу згідно з чинними вимогами;
- виконати презентаційну частину (створити мультимедійну доповідь), яка демонструє результати теоретичних напрацювань з курсової роботи.

2. Терміни

Наукова література – сукупність письмових, друкованих або електронних джерел, які створюються у результаті наукових досліджень та теоретичних узагальнень. Вона розповсюджується з метою інформації спеціалістів про останні досягнення науки, напрямки та результати досліджень.

Бібліографія (від. грецьк. *biblion* – книга і *grapho* - пишу) – галузь знання про книгу або інший бібліотечний документ, завданням якої є: виявлення, облік, опис, систематизація і якісний аналіз творів друку; складання різних бібліографічних посібників, які полегшують і сприяють кращому використанню друкованої продукції з науковою, практичною і виховною метою; розробку принципів і методів бібліографування друкованих творів і організації бібліографічної роботи.

Бібліографічна картотека (бібліографічний каталог) – сукупність бібліографічних карток, які містять бібліографічну інформацію та згруповані за відповідним принципом. Існують алфавітні, систематичні та предметні картотеки.

Пошук наукової інформації складається з ряду етапів: перегляд наукової літератури за відповідний період (глибина пошуку) з метою знаходження першоджерел за темою дослідження; реферування джерел інформації; створення персональної бібліографічної картотеки.

Періодичні видання – видання, які друкуються через рівні проміжки часу, мають постійну щорічну кількість і назву однотипово оформлених випусків.

Реферат (від лат. *refero* – повідомляю) – короткий виклад змісту наукової праці (монографії, статті) у письмовому виді або у формі доповіді.

Реферативний журнал – періодичне видання, яке містить реферати наукових публікацій з відповідної галузі науки або техніки.

Ключові слова – слова (словосполучення) із тексту документу або першоджерела, які несуть суттєве інформаційне навантаження у процесі пошуку наукової інформації. За ключовими словами складається предметна картотека.

Препринт (від англ. *pre* – до, перед та *print* – відбиток, друк) – попередня публікація тексту наукового дослідження засобами оперативної поліграфії невеликим тиражем.

Депонування наукових праць (від лат. *depono* – класти) – форма збору і поширення наукових праць, яка передбачає збереження їхніх рукописів у бібліотеці чи інформаційному органі, оповіщення читачів про прийняття рукописів на збереження і надсилання їхніх відбитків за вимогою. Депоновані рукописи дорівнюють друкованим документам.

Теми курсових робіт розробляються викладачами, затверджуються на засіданні кафедри і доводяться до відома студентів. Тема курсової роботи обирається студентом самостійно на основі рекомендованої тематики курсових робіт.

Тема може бути обрана індивідуально з урахуванням можливості її подальшої розробки при виконанні дипломної роботи. В цьому випадку тему необхідно узгодити з науковим керівником і внести до списку робіт, які виконуються за тематикою студентського наукового товариства (СНТ). Такі студенти також можуть виконувати практичну частину курсової роботи, яка подається в окремому розділі з аналізом одержаних результатів експерименту (практичний розділ).

Студентам пропонують актуальні в науковому та практичному відношенні теми, які пов'язані з вивченням:

- лікарських рослин та лікарської рослинної сировини, як джерел біологічно активних речовин (БАР);
- методів аналізу БАР в сировині рослинного і тваринного походження, субстанцій та фітопрепаратів;
- закономірностей розповсюдження фармакологічно активних природних сполук, їх біосинтезу, динаміки накопичення в процесі онтогенезу рослин залежно від впливу екологічних факторів та прийомів культивування;
- оптимальних умов заготівлі лікарської рослинної сировини, раціональних прийомів збирання, сушіння, зберігання, сучасного фармакогностичного аналізу сировини, застосування в світовій медичній практиці та фармацевтичному виробництві;
- законодавчих документів з екологічного законодавства, ресурсознавства, введення в культуру нових видів лікарських рослин;
- сировини тваринного походження як джерела медичних препаратів.

3. Структура та обсяг курсової роботи

Курсова робота складається зі вступу, теоретичного та аналітичного (практичного) розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та, в разі необхідності, додатків.

Зразок оформлення *титульного листа* наведений у *Додатку 1*.

Загальний обсяг курсової роботи складає 30-40 сторінок комп'ютерного тексту (шрифт 14, формат А 4, інтервал 1,5, поля: верхнє, нижнє, ліве – 2 см, праве – 1 см).

Після титульного листа на другій сторінці друкується *Зміст* (план) курсової роботи. Зміст містить назви розділів, з яких складається робота та відповідні номери сторінок, з яких починається кожний розділ. Приклади оформлення планів курсових робіт в залежності від тематики наведені у *Додатку 2*.

Вступ (1-2 сторінки) містить відомості про актуальність обраної теми, мету та завдання роботи.

Основна частина (теоретичний розділ) відображає висвітлення обраної теми у фундаментальних літературних джерелах та спеціалізованих наукових періодичних виданнях за планом. Увагу слід приділити аналізу різних точок зору на досліджувану проблему і сформулювати особисту позицію у висновках з цього розділу. Загальний обсяг розділу складає 20-25 сторінок.

Практичний розділ виконують студенти студентського наукового товариства за індивідуальним планом. Розділ відображає результати власних експериментальних досліджень. Його обсяг складає 5-10 сторінок.

Висновки – це основні самостійно обґрунтовані результати теоретичної роботи, оцінка ступеня дослідження теми у знайдених та творчо оброблених літературних джерелах та рекомендації подальшого вивчення теми.

4. Оформлення курсової роботи

Курсова робота включає наступні структурні елементи:

1. Титульний лист (*Додаток 1*)
2. Зміст (план курсової роботи)

3. Вступ (актуальність, мета та завдання курсової роботи)
4. Основна частина (огляд літературних даних за планом)
5. Практичний розділ для студентів СНТ
6. Висновки та пропозиції щодо подальших розробок з теми
7. Список першоджерел, які використав студент
8. Додатки (якщо потрібно)

Нумерація сторінок починається з другої сторінки, на якій наведено зміст курсової роботи і вказано сторінки розділів і підрозділів.

Схеми, рисунки і графіки розташовуються по тексту відповідно змісту і позначаються як рисунок та нумеруються в межах розділу арабськими цифрами (Додаток 3).

Назви таблиць з великої літери розміщують над таблицею, перед назвою іде слово Таблиця (правий кут) з нумерацією. Таблиці нумерують за порядком в межах розділу арабськими цифрами (наприклад, Таблиця 1.1 (перша таблиця першого розділу) (Додаток 4).

Список літератури повинен включати ті першоджерела, які автор використав при написанні курсової роботи (глибина наукового пошуку 5 – 10 останніх років). Виключенням можуть бути фундаментальні видання. На кожне джерело літератури повинно бути зроблене посилання в тексті (цифрами у квадратних дужках). Посилання на літературу в тексті повинно позначатися цифрою, яка відповідає порядковому номеру джерела у списку літератури, наведеному в кінці курсової роботи. Нумерація літературних джерел у списку наводиться за алфавітом. Іноземні літературні джерела (латиницею) надаються окремо за алфавітом в кінці списку. Приклад оформлення літературних джерел надається у Додатку 5.

5. *Захист курсової роботи*

Захист – це особлива форма перевірки самостійності виконання роботи, одержаних знань та вмінь пошуку наукової літератури. Студент захищає висновки роботи у вигляді усної доповіді. Доповідь супроводжується мультимедійною

презентацією, виконаною в редакторі PowerPoint та повинна містити основні відомості що до обраної тематики та висновки.

Захист курсової роботи дає студенту можливість обґрунтовувати завдання, які вирішувалися та глибоко осмислити виконану роботу, скласти текст доповіді, аргументовано висловити думки, вміти доповідати перед аудиторію та вести дискусію за досліджуваною темою.

Захист курсової роботи проводиться в присутності групи студентів та викладачів кафедри і оцінюється за 100 бальною системою.

6. Критерії оцінювання курсової роботи

Критерії оцінювання курсової роботи та шкала оцінювання надаються у табл. 1 та 2.

Таблиця 1

Критерії оцінювання курсової роботи

Критерії	Максимальні бали
Правильне і повне виконання завдання, систематизоване викладення матеріалу з теми курсової роботи за планом	50
Вміння грамотно інтерпретувати одержану інформацію та результати пошуку на рівні творчого виконання	10
Використання сучасних літературних джерел та глибина наукового пошуку; обсяг літературних джерел, правильне та структуроване оформлення списку літератури та картотеки	10
Використання іноземної наукової літератури	5
Правильне оформлення курсової роботи	5
Грамотна, чітка доповідь матеріалу курсової роботи	5
Правильна відповідь на запитання під час захисту курсової роботи	5
Подання курсової роботи для перевірки викладачем не пізніше вказаного терміну	10

Шкала оцінювання

Кількість балів	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Оцінка	Залік
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
74-81	C		
64-73	D		
60-63	E	Задовільно	не зараховано
35-59	FX	Не задовільно	
1-34	F		

7. Пошук наукової літератури

Пошук інформації, як вид самостійної роботи студента, починається з опрацювання *системи каталогів* бібліотеки НФаУ. Ця система включає: традиційні карткові каталоги (алфавітний, систематичний та алфавітно-предметний покажчик до них) та електронний каталог.

Пошук літератури краще вести за планом курсової роботи, визначивши коло питань для дослідження та перелік ключових слів.

Пошук літератури не повинен обмежуватися тільки перегляданням каталогів, картотек і бібліографічних посібників. При читанні наукових статей треба уважно відноситися до всіх посилань на роботи інших авторів у тексті. Ці посилання цінні тим, що відзначають окремі розділи, сторінки тієї або іншої роботи, цікавої для теми, що розробляється, і не врахованої в бібліографічних покажчиках і каталогах.

При роботі з *картковими каталогами* пропонується декілька варіантів пошуку:

Варіант 1. Пошук за темою роботи

Тематичний пошук необхідно починати від алфавітно-предметного покажчика (АПП) до систематичного і предметного каталогів. Алфавітно-предметний покажчик є допоміжним довідковим апаратом, який полегшує і прискорює пошук потрібної теми в каталозі. Відшукавши в АПП відповідну тему,

необхідно знайти вказаний індекс в систематичному каталозі (СК) і предметну рубрику в предметному каталозі (ПК).

Приклад

Рубрика	СК	ПК
РОСЛИНИ	581	+
• фізіологія	581.1	
• біохімія	581.19	
• морфологія	581.4	
• екологія	581.5	
• анатомія	581.84	
• географія	581.9	
• систематика	582	
• <u>лікарські</u>	615.32	+

Таким чином, слід шукати інформацію в систематичному каталозі в розділах, перерахованих вище, також в предметному каталозі за предметними рубриками РОСЛИНИ і РОСЛИНИ ЛІКАРСЬКІ.

Предметний каталог містить алфавітний перелік предметних рубрик, складених у відповідності до Російської версії тезауруса MeSH Національної медичної бібліотеки США «Медичні предметні рубрики». Картки всередині рубрик розміщені за алфавітним порядком.

Варіант 2. Пошук за автором та заголовком книги

Якщо відомі автор та заголовок книги, слід звертатися до алфавітного каталогу.

Алфавітний каталог (АК) включає:

- фонди бібліотеки, які складаються з книг, дисертацій, авторефератів дисертацій на українській та російській мовах;
- фонди іноземної літератури;
- періодичні видання.

В алфавітному каталозі бібліографічні описи розташовані за алфавітом прізвищ авторів, найменувань установ та організацій (прийнятих як колективний автор) і заголовків творів (якщо авторів більше за три).

Особливістю АК є простота роботи з ним. Бібліографічна картка у верхньому лівому кутку містить умовне позначення – шифр, який позначає місце друкованого твору на полиці бібліотеки.

Систематичний каталог – каталог, який розкриває весь бібліотечний фонд бібліотеки за змістом в галузевому і тематичному аспекті. Розділи відповідають окремим галузям знань і розташовані в послідовності від більш загальних до приватних. Систематичний каталог дає можливість отримати бібліографічний опис літератури, яка є в бібліотеці з даного розділу (галузі знань).

Фонди бібліотеки в систематичному каталозі складаються з 2-х частин:

- суспільно-політична література, яка систематизована за бібліотечно-бібліографічною класифікацією (ББК);
- природничо-наукова література, яка систематизована за універсальною десятковою класифікацією (УДК).

Як правило, питання, досліджувані у курсових роботах з фармакогнозії, містять елементи декількох дисциплін: ботаніки, біологічної хімії, аптечної і заводської технології ліків, фармацевтичної хімії, фармакогнозії, фармакології, клінічної фармації, харчової промисловості тощо. Тому рекомендується переглянути наступні розділи:

547.9	Природні сполуки
577.1	Хімічні властивості живих істот. Біологічна хімія (біохімія) в цілому
58	Ботаніка
615.015	Загальні питання фармакології
615.03	Клінічна фармакологія. Застосування лікарських засобів
615.21/26	Лікарські засоби по характеру дії
615.32	Речовини природного походження, їх суміші. Лікарська сировина. Лікарська сировина у вузькому значенні
615.45	Форми лікарських засобів
615.89	Народна медицина. Лікування домашніми засобами
615.9	Токсикологія. Отруєння
616	Патологія. Патологія і терапія
661.12	Продукти фармацевтичної промисловості
665.5	Ефірні олії. Парфумерія. Косметичні засоби

Електронний каталог (бібліотечна програма «ІРБІС»)

База електронного каталогу включає фонди нових надходжень бібліотеки НФаУ з 2000 року, яка складається з книг, журналів, монографій, дисертацій,

авторефератів дисертацій, періодичних видань, деяких повнотекстових статей журналів, що видаються НФаУ.

Вхід у режим пошуку в електронному каталозі здійснюється з будь-якого комп'ютера бібліотеки НФаУ (вул. Блюхера, 4) та з персональних комп'ютерів за електронною адресою pharmlib.kharkiv.edu.

Програма дозволяє формувати тематичні бібліографічні списки літератури з заданих критеріїв пошуку:

- за автором;
- за назвою;
- за ключовими словами;
- за рубрикою.

Пошук за рубрикою в електронному каталозі. Необхідно ввести назву рубрики (російською мовою) повністю або вказати декілька перших літер (не менше трьох) ключового слова. Активуйте на екрані пункт меню «Просмотр словаря». На екрані відобразяться назви всіх рубрик, що починаються з цих літер.

Якщо відразу ввести назву рубрики повністю (при наявності її в електронному каталозі), то програма надає результат пошуку у вигляді списку літератури.

Пошук за автором в електронному каталозі. Для пошуку за автором необхідно ввести прізвище автора повністю українською та російською мовами або декілька перших літер прізвища автора (не менше трьох). Активізувати пункт меню «Просмотр словаря».

На екрані відобразяться всі автори з прізвищами українською і російською мовами, що починаються з цих букв та їх ініціали.

Пошук літератури у періодичних виданнях

Питання фармакогнозії висвітлюються у наступних **періодичних виданнях**, які є в читальному залі бібліотеки НФаУ:

Вітчизняні журнали	Іноземні журнали
1. Вісник фармації	14. Химия природных соединений
2. Провизор	15. Растительные ресурсы
3. Світ медицини та лікарських рослин	16. Фармация
4. У світі рослин	17. Die Pharmazie
5. Український ботанічний журнал	18. Fitoterapia
6. Фармаком	19. Journal Cannabis Therapeutics
7. Фармацевтичний журнал	20. Journal Herbal Pharmacotherapy
8. Фітотерапія в Україні	21. Journal Herbs, Spices & Medical Plants
9. Фітотерапія. Науковий практичний часопис	
10. Хіміко-фармацевтичний журнал	
11. Український медичний альманах	
12. Український біофармацевтичний журнал	
13. Фармацевтичний Часопис	

За рекомендацією керівника студент може працювати і з іншими журналами.

Пошук літератури у реферативних журналах. Для успішного виконання завдання з підготовки курсової роботи необхідно працювати з найважливішими інформаційними виданнями – **реферативними журналами (РЖ)** в традиційному паперовому вигляді та в електронній версії.

➤ **РЖ «Хімія» (паперовий носій)** – на сторінках журналу друкуються реферати дисертацій, статей з наукових журналів, книг, а також матеріали, опубліковані у збірках, працях конференцій, патенти, авторські заявки, рукописи, які надходять на депонування у Всеросійський інститут наукової інформації (ВІНІТІ) та ін. організації. Цей журнал має 19 розділів. При написанні курсової роботи з фармакогнозії студенти користуються наступними розділами:

- 19О. Технологія органічних лікарських речовин, ветеринарних препаратів і пестицидів
- 19Р. Хімія і технологія харчових продуктів, поверхневих матеріалів і запашних речовин
- 19Е. Біоорганічна хімія (низькомолекулярні природні сполуки і їх синтетичні аналоги)

➤ **РЖ Біологія** - реферативний журнал ВІНІТІ. Є найбільшим у світі інформаційним виданням в області природних наук. У ньому публікуються реферати, анотації та бібліографічні описи статей з наукових журналів і збірок, книг, патентних документів та ін. на 66 мовах з 130 країн світу. У кожному номері журналу є предметний покажчик. З 1992 р. РЖ Біологія виходить за окремими розділами:

Розділ 04В. **БОТАНІКА**

підрозділ 04В1. Ботаніка (Вищі рослини)

підрозділ 04В6. Лікарські рослини

Розділ 04Т. **ФАРМАКОЛОГІЯ,
ТОКСИКОЛОГІЯ**

підрозділ 04Т2. Фармакологія ефекторних систем. Хіміотерапевтичні засоби

➤ **РЖ Біологічна хімія (друковане видання)**. З 1984 р. цей журнал змінив назву і тепер називається **Фізико-хімічна біологія і біотехнологія**. Для студентів найбільш цікавим є Розділ 26Г. **Біохімія**. Публікуються реферати матеріалів, які охоплюють сучасні підходи до вивчення найважливіших біологічних процесів. Це стосується, головним чином, питань виділення і очищення фізіологічно активних сполук, вивчення їх властивостей і будови, шляхів та способів перетворення і обміну, ролі у різних біологічних процесах, а також молекулярної біології гена, генної інженерії, молекулярних механізмів онкології, структури і функції біологічних мембран, фізико-хімічних основ біоенергетики, імунології, геронтології, еволюції, клітинної біології, фундаментальних основ біотехнології. Предметний покажчик знаходиться у кінці кожного номера.

➤ **Медичний РЖ (друковане видання)**. Розділ 22. Фармація. Лабораторна справа. Медична техніка. Має 12 номерів на рік.

➤ **Український реферативний журнал (Природничі науки. Медицина)**. Протягом року виходить 24 номери зведених томів, а також 24 пономерних предметних покажчиків та предметний покажчик за півроку. Предметні покажчики наведені у зворотній хронології, тобто необхідно переглянути спочатку 2002 рік, 2001 і так далі. В кожному окремому номері необхідно переглядати наступні предметні рубрики: назва рослини; лікарська сировина; лікарські рослини.

➤ **Український реферативний журнал «Джерело» (друковане видання)** – періодичне інформаційне видання, яке призначене для оперативного відображення змісту друкованих наукових робіт і документів з природничих, технічних, суспільних і гуманітарних дисциплін. Журнал виходить у трьох серіях, серед них **Сер. 1. Природничі науки. Медицина** виходять з періодичністю 1 раз на квартал. В цих серіях реферуються тези наукових конференцій, монографії, збірки наукових праць, матеріали державних і цивільних організацій, підручники для вузів, серійні видання, автореферати дисертацій і препринти.

Пошук інформації в Internet

Інформацію з питань фармакогнозії, лікарських рослин та фітотерапії в Internet можна знайти на сайтах:

- <http://www.provisor.kharkov.ua>
- <http://www.afrodita.kiev.ua/aroma.cgi>
- www.fito.nnov.ru
- www.fito.nizhny.ru
- <http://kirsoft.com.ru/da/>
- www.limonnik.ru/rus-pages/library.htm
- <http://www.tonb.tyumen.ru/~green/index.htm>
- <http://treskunov.narod.ru/conference/2004/markaryan1.html>
- http://www.alvitan.com/plants/index_herbs_ru.htm
- <http://www.narmed.ru/travnik/index.shtml>
- <http://herpes.ru/medherb/plants/index.htm>
- <http://ki-moscow.narod.ru/litra/med/flora/flora.htm>

Крім того, читачі мають можливість працювати в системі Internet з електронною базою даних «Реферати наукових праць України» (Web-сервер Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, <http://www.hbuiv.gov.ua/>) і <http://www.ipri.kiev.ua> (Web-сервер Інституту проблем реєстрації інформації НАН України).

У цих базах даних знаходяться бібліографічні описи документів, реферати, шифри знаходження в Національній бібліотеці України ім. В.І. Вернадського (НБУВ), індекси рубрикатора НБУВ і багато іншого. Пошук документів можна здійснювати за автором, назвою видання, назвою журналу, тематичним розділом, роком видання, а також за ключовими словами в тексті. Результати пошуку можна записати у файл або роздрукувати у вигляді тексту.

При написанні курсової роботи студенти можуть використовувати повнотекстові іноземні журнали електронної бази даних EBSCO, Springer, Blackwell, які зберігаються у бібліотеці НФаУ.

8. *Складання особистої картотеки*

Після опрацювання даних з реферативних журналів необхідно формувати власну бібліографічну картотеку, яка потім додається до курсової роботи. Велику увагу необхідно приділити правильному опису першоджерел інформації.

Опис книг і статей рекомендується вести на спеціальних картках (формат $\frac{1}{2}$ шкільного аркуша). Картки зручно зберігати, впорядкувавши за абеткою. Картотека, на відміну від запису в зошиті, зручна тим, що її завжди можна поповнити новими матеріалами, знаходити швидко потрібні записи. Кожна картка повинна обов'язково містити: рік видання, шифр (у РЖХ), назву статті, авторів, рік видання та номер журналу, сторінки, на яких надрукована стаття.

Приклади бібліографічного опису карток з реферативного журналу

РЖХ 2004

04.01-04В6.15. Изучение содержания 40 соединений в ревете *Pheum palmatum* в разные фазы роста / Wang Yingfen, Zheng Junhua, An Genlu // Beijing yike daxue xuebao - J. Beijing Med. Univ. - 1993. - 25, № 5, прил. - С. 97-98. - Кит.; рез. англ.

Образцы ревеня отбирали в разные фазы роста растений, сушили при 50-60°C и определяли химический состав. Приведены данные по количественному определению 40 соединений, в том числе производных антрацена (реин, эмодин, хризофанол, алоэ-эмодин, фисцион, хризофановая к-та и др.), стилбенов, таннинов (катехин, эпикатехин, ратаннин и др.), фенилбутанон-глюкозидов, хромон-дериватов и др. КНР, Beijing Medical Univ. Библ. 3.

04.03-04В6.37. Оценка параметров модификационной изменчивости химического состава плодов облепихи крушиновидной / Карпова Е.А. // Сиб. экол. ж. - 2003. - 10, № 1. - С. 91-95. - Рус.; рез. англ.

Приведены результаты исследований с 33 районированными и перспективными сортами и гибридами облепихи на участках с выщелоченными черноземами и серыми лесными почвами в Новосибирской обл. Сортообразцы были разделены на группы по местам выведения: алтайская, новосибирская и бурятская. Существенное генотипическое разнообразие обнаружено между группами по содержанию масла, аскорбиновой кислоты и сахаро-кислотному индексу. По масличности и сахаро-кислотному индексу выделялись алтайские сорта. Сорта новосибирской селекции выделяются высоким содержанием каротиноидов, а бурятские – максимальным уровнем масличности и содержания аскорбиновой кислоты. При этом внутри всех групп наиболее существенные различия обнаруживались по сумме сахаров, содержанию каротиноидов и массе 100 плодов. Россия, Центральный Сибирский ботанический сад СО РАН, Новосибирск. Библ. 23.

Після закінчення пошуку літератури картки використовують для складання «Списку літератури», де кожне літературне джерело нумерують за алфавітом.

Надалі картотеку використовують при написанні основної частини курсової роботи "Огляд літератури", де за текстом використовують посилання на «Список літератури».

9. Приклади оформлення літературних джерел

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Монографії (один, два або три автори)	Попович, В. П. Гепатопротекторний потенціал рослин : моногр. / В. П. Попович, Б. П. Громовик, В. А. Сятиня. – К. : Інтерсервіс, 2012. – 188 с.
Один автор	Черепанов, С. К. Сосудистые растения СССР / С. К. Черепанов. – Л. : Наука, 1981. – 510с.
Два, три автори	Туманов, В. Н. Качественные и количественные методы исследования пигментов фотосинтеза / В. Н. Туманов, С. Л. Чирук. – Гродно : Гр ГУ им. Я. Купалы, 2007. – 62 с.
Чотири автори	Гомеопатические лекарственные средства, разрешенные в Российской Федерации для применения в здравоохранении и ветеринарии / А. В. Патудин, В. С. Мищенко, Л. И. Ильенко, Л. В. Космодемьянский. – М. : «Знак», 2011. – 352 с.
Багатотомні видання	Черногород, Л. Б. Эфирные масла некоторых видов рода <i>Achillea</i> L., содержащие фразанол / Л. Б. Черногород, Б. А. Виноградов // Растительные ресурсы. – 2006. – Т. 42, вып. 2. – С. 61–68.
Перекладні видання	Гланц, С. Медико–биологическая статистика / С. Гланц; пер. с англ. – М. : Практика, 2001. – 459 с.
Стандарти	Державна фармакопея України / Держ. п–во “ Український

Характеристика джерела	Приклад оформлення
	науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів”. – 1-е вид., 4 допов. – Х. : Держ. п-во «Український науковий фармакопейний центр якості лікарських засобів», 2011. – 540 с.
Збірки наукових праць	Изофлавоноиды корней Phaseolus aureus / С.В. Ковалев, В.Н. Ковалев, А.Б. Седова, В.П. Хиля // Актуальні питання фармацевтичної та медичної науки та практики. Зб. наук. ст. – Запоріжжя: Вид – во ЗДМУ, 2004. – Вип. XII, Т. III. – С. 205–208.
Словники	Биологический энциклопедический словарь / Под ред. М.С. Гилярова. – М.: Сов. энциклопедия, 1989. – 478 с. Лікарські рослини : енцикл. довід. / за ред. акад. АН УССР А. М. Гродзінського. – К. : Голов. ред. укр. рад. енциклопедії ім. М. П. Бажана, 1991. – 344 с.
Стаття з журналу	Етика лікаря та права людини: положення при використанні тварин у біомедичних дослідках // Експериментальна та клінічна фізіологія та біохімія. – 2003. – Т. 22, № 2. – С. 108–109.
Стаття з енциклопедії	Ковальов, В. М. Вовчуг // Фармацевтична енциклопедія / гол. ред. ради та автор предмови В. П. Черних. – К. : «МОРІОН», 2005. – С. 188.
Тези доповідей	Беликов, В. В. Реакция комплексобразования в анализе флавоноидных препаратов / В. В. Беликов, Т. В. Точкова, Н. Т. Колесник // Состояние и перспективы создания новых готовых лекарственных средств и фитохимических препаратов : тез. докл. Всесоюз. науч.–тех. конф., 3–5 окт. 1990 г. – Х., 1990. – С. 146–147.
Дисертації	Ковалева, А. М. Фармакогностичне дослідження представників родини Fabaceae, Apiaceae, Convolvulaceae, Asteraceae та перспективи їх використання в медицині : дис. ... д-ра фармац. наук / А. М. Ковалева. – Х. : НФАУ, 2002. – 478 с.
Автореферати дисертацій	Гринберг, Л. А. Фармакогностическое изучение подмаренников памиралайского и туркестанского, произрастающих в Узбекистане : автореф. дис. ... канд. фармац. наук / Л. А. Гринберг. – М., 1971. – 15 с.
Патенти	Патент на корисну модель 66282 Україна, МПК (2011.01) А61К 6/00(72) Фармацевтична композиція "Касдент" з антимікробною та антифунгальною дією / Шульга Л. І., Пімінов О. Ф., Осолодченко Т. П.; Власник Шульга Л. І. – № u201107930 ; заявл. 23.06.11 ; опубл. 26.12.11.
Методичні рекомендації	Доклінічні дослідження лікарських засобів : метод. рек. / під ред. О. В. Стефанова. – К. : Авіцена, 2001. – 528 с.
Електронні ресурси	Бубенчикова В. Н. Изучение веществ первичного биосинтеза травы тимьяна блошиного (Thymus pulegioides L.) [Электронный ресурс] / В. Н. Бубенчикова, Ю. А. Старчак // Современные проблемы науки и образования. – 2012. – № 3. – Режим доступа до журн. : URL: www.science-education.ru/103-6445 .

Зразок оформлення титульного листа

Форма № Н-6.01

**Міністерство охорони здоров'я України
Національний фармацевтичний університет**

Кафедра фармакогнозії

Курсова робота
з фармакогнозії

на тему: _____
_____

Студента (ки) _____ курсу _____ групи
напряму підготовки _____
спеціальності _____

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник _____

_____ (посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS

_____

Харків

20_

Орієнтовні плани курсових робіт з фармакогнозії

1. Фармакогностична характеристика лікарської рослини.

Вступ

1. Назва рослини (рід, вид, родина) та сировини українською, російською, латинською мовами (за погодженням - англійською, німецькою, французькою, арабською, китайською, індійською тощо), основні синоніми, відомості про походження (етимологія) назви.
2. Історія застосування рослини в медицині, роль вітчизняних та іноземних вчених в її дослідженні. Застосування в народній та науковій медицині, народному господарстві. Коротка ботанічна характеристика рослини.
3. Ареал розповсюдження, місця зростання, екологічні особливості.
4. Відмінності морфологічно схожих видів.
5. Сировинна база: ресурси та обсяги заготівлі дикорослої ЛРС. Обсяг та райони вирощування культивованих рослин. Особливості культивування, сорти.
6. Раціональні прийоми заготівлі сировини. Природоохоронні заходи.
7. Хімічний склад ЛРС, його залежність від кліматичних та екологічних факторів.
8. Первинна переробка ЛРС; сушіння, зберігання ЛРС. АНД на сировину.
9. Тотожність та доброякісність ЛРС.
10. Переробка ЛРС і шляхи використання.
11. Висновки.
12. Література.

2. Характеристика окремих груп біологічно активних речовин (БАР).

План

Вступ

1. Визначення групи БАР. Історія виникнення назви, вітчизняні та іноземні вчені, які займалися вивченням цих речовин.
2. Сучасна класифікація обраної групи БАР.
3. Фізичні та хімічні властивості окремих БАР.
4. Основні шляхи біосинтезу.
5. Розповсюдження у рослинному світі.
6. Локалізація в органах і тканинах.
7. Роль БАР у життєдіяльності рослин.
8. Вплив онтогенетичних факторів, кліматичних та екологічних умов на накопичення БАР у рослинах.
9. Заготівля, сушіння і правила зберігання ЛРС, яка містить групу БАР, що вивчається.
10. Методи виділення БАР з рослинної сировини.
11. Методи аналізу ЛРС, яка містить досліджувану групу БАР.
12. Застосування ЛРС у медицині та інших сферах господарства.
13. Висновки.
14. Література.

3. Фітохімічна та фітотерапевтична характеристика лікарської рослинної сировини, яка застосовується для лікування окремих захворювань

План

Вступ

1. Характеристика, причини та симптоми захворювання.
2. Принципи та основні напрямки лікування.
3. Застосування окремих груп БАР для терапії захворювання.
4. Класифікація ЛРС з короткою фармакогностичною класифікацією (ЛРС, що містить полісахариди, вітаміни тощо) у вигляді таблиці.
5. Фітотерапевтичні засоби при лікуванні цього захворювання, лікарські препарати, збори.
6. Висновки.
7. Література.

4. Розповсюдження індивідуальної біологічно активної сполуки у родах та видах рослин, методи її виділення

План

Вступ

1. Хімічна характеристика сполуки, формула.
2. Розповсюдження сполуки.
3. Методи виділення.
4. Ідентифікація сполуки.
5. Висновки.
6. Література.

5. Фармакогностичний скринінг лікарської рослинної сировини (ЛРС) (експериментальна робота)

План

Вступ

Огляд літератури

1. Коротка фармакогностична характеристика сировини.
2. Ступінь вивчення різних груп БАР у сировині.

Експериментальна частина

3. Заготівля та сушіння ЛРС.
4. Стандартизація ЛРС.
5. Подрібнення та визначення технологічних параметрів.
6. Вибір екстрагентів для виділення різних груп БАР.
7. Якісне визначення окремих груп БАР.
8. Вибір умов для хроматографічного розділення БАР.
9. Вибір реактивів для ідентифікації БАР на хроматограмах.
10. Визначення вмісту основних груп БАР у ЛРС.
11. Висновки.
12. Література.

6. Сировина тваринного походження

План

Вступ

1. Назва об'єкту тваринного походження (рід, вид, родина) та сировини, відомості про походження назви.
2. Коротка біологічна характеристика тварини.
3. Ареал розповсюдження, екологічні особливості.
4. Райони розведення. Особливості утримання, породи.
5. Хімічний склад сировини, його залежність від умов утримування.
6. Первинна обробка сировини. Консервування і зберігання сировини. МКЯ на сировину.
7. Тотожність та доброякісність сировини.
8. Переробка сировини тваринного походження, шляхи використання та застосування в медицині.
9. Висновки.
10. Література.

Додаток 3

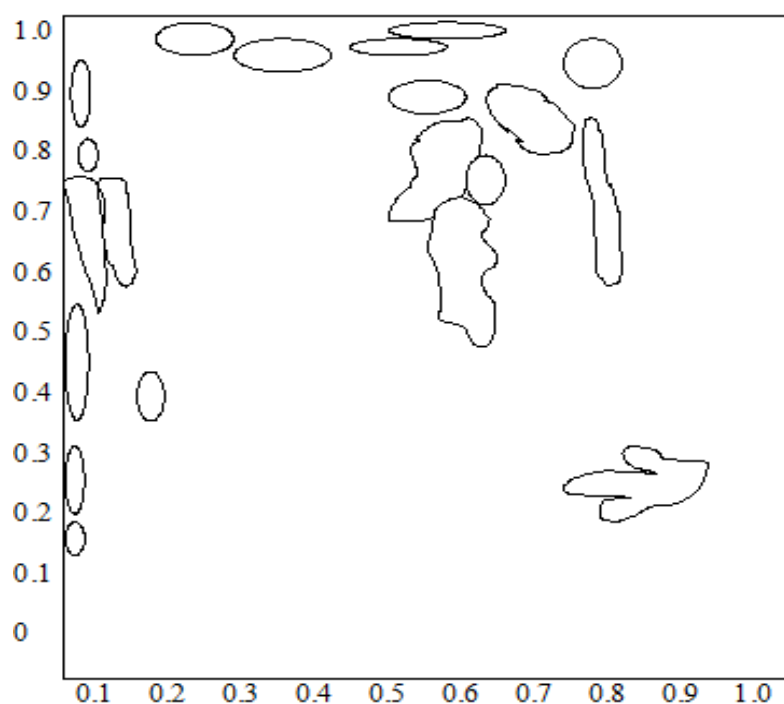

Рис. 1. Хроматограма спиртового екстракту плодів глоду криваво-червоного

Додаток 4
Таблиця 1

ЛРС, що містить алкалоїди

№	Назва рослини	Латинська назва рослини	Назва ЛРС

**Перелік рекомендованих літературних джерел
для виконання курсової роботи з фармакогнозії**

1. Артемова, А. Комнатные растения исцеляющие и омолаживающие / А. Артемова. – СПб. : Диля, 2000. – 160с.
2. Атлас ареалов и ресурсов лекарственных растений СССР / под ред. П. С. Чинова. – М. : Медгиз, 1983.– 276.
3. Безкоровайная, О. И. Лекарственные травы в медицине / О. И. Безкоровайная, И. И. Терещенкова. – Х. : Факт, 2002. – 479с.
4. Биологически активные вещества лекарственных растений / под ред. В. П. Георгиевский, Н. Ф. Комиссаренко, С. Е. Дмитрук. – Новосибирск : Наука, 1990. – 332с.
5. Биологический энциклопедический словарь / под ред. М. С. Гилярова. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 478 с.
6. Гаммерман, А. Ф. Курс фармакогнозии. – М. : Медицина, 1967. – 702 с.
7. Государственная Фармакопея СССР. Вып. 1. Общие методы анализа / МЗ СССР.– 11–е изд. – М. : Медицина, 1987. – 336 с.
8. Государственная Фармакопея СССР. Вып. 2. Общие методы анализа. Лекарственное растительное сырье / МЗ СССР. – 11–е изд. – М. : Медицина, 1989. – 400 с.
9. Гудвин, Т. Введение в биохимию растений : в 2–х т. / Т. Гудвин, Э. Мерсер. – М. : Мир, 1986. – Т. 1. – 318с.; Т. 2. – 320 с.
10. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Голонасінні: Довідник. / М.А. Кохно., В.Ш. Гордієнко, Г.С. Захаренко та ін.– К.: Фітосоціоцентр, 2001. – 207 с.
11. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Покритонасінні: ч. I. Довідник. / М.А. Кохно, Л.І. Пархоменко, А.У. Зарубенко та ін.; – К.: Фітосоціоцентр, 2003. – 451 с.
12. Дендрофлора України. Дикорослі і культивовані дерева і кущі. Покритонасінні: ч. II. Довідник / М.А. Кохно, Н.М. Трофименко, Л.І Пархоменко та ін. – К.: Фітосоціоцентр, 2005. – 716 с.
13. Державна Фармакопея України / Держ. п–во “Науково–експертний фармакопейний центр”. – 1–е вид. – Х. : РІРЕГ, 2001. – 556с.
14. Дикорастущие и культивируемые лекарственные растения их диагностика и применение : справ. / под ред. Л. М. Городнянская, А.Г. Сербин, Н. М. Ткаченко и др. – Х. : ХФИ, 1991. – 428 с.
15. Долгова, А. А. Руководство к практическим занятиям по фармакогнозии / А. А. Долгова, Е. Л. Ладыгина. – М. : Медицина, 1977. – 256 с.
16. Жизнь растений : в 6–ти т. / под ред. А. Л. Тахиаджана. – М. : Просвещение, 1982. – Т. 5, ч. 1. – 1980. – 430 с.; Т. 6, ч. 2. – 1980. – 511 с.; Т. 6. – 1982. – 543 с.
17. Зайков, С. В. Магия растений / С. В. Зайков; отв. ред. С. В. Мальбрук. – Х. : Сфера; СВРАГ, 1996. – 400 с.
18. Иванов, В. И. Лекарственные средства в народной медицине. – М. : Воениздат, 1992. – 446 с.

19. Ковальов, В. М. Фармакогнозія з основами біохімії рослин : підруч. для вищ. фармац. установ освіти та фармац. ф-тів вищ. мед. установ освіти III–IV рівнів акредитації / В. М. Ковальов, О. І. Павлій, Т. І. Ісакова. – Х. : Прапор; НФаУ, 2000. – 703 с.
20. Кузьміна, К. А. Продукты пчеловодства и здоровье / К. А. Кузьміна. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 1986. – 151 с.
21. Кьосев, П. А. Полный справочник лекарственных растений / П. А. Кьосев. – М. : ЭКСМО–Пресс, 2001. – 991 с.
22. Лікарські рослини : енцикл. довід. / за ред. А. М. Гродзінський. – К. : Українська Радянська Енциклопедія, 1990. – 543 с.
23. Лікарська рослинна сировина та фітопрепарати : посіб. з фармакогнозії з основами біохімії лікар. рослин: Навч. посіб. для фармац. ВНЗО III – IV рівнів акредитації / Н. М. Солодовниченко, М. С. Журавльов, В. М. Ковальов. – Х. : НФаУ; Золоті сторінки, 2001. – 408 с.
24. Лекарственное растительное сырье. – М. : Изд-во стандартов, 1980. – 296 с.
25. Лекарственные растения (растения–целители) / А. Ф. Гаммерман, Г. Н. Кадаев, А. А. Яценко и др. – М. : Высш. шк., 1990. – 544 с.
26. Лекарственные растения Государственной фармакопеи СССР / под ред. И. А. Самылиной. – М. : “АНМИ”, 1999. – 496с.
27. Лекарственные свойства сельскохозяйственных растений / Б. М. Коршиков, Г. В. Макарова, Н. Л. Налетко и др., под общ. ред. М. И. Борисов, С. Я. Соколов. – 2–е изд., перераб. и доп. – Мн. : Ураджай, 1985. – 273 с.
28. Муравьева, Д. А. Тропические и субтропические лекарственные растения / Д. А. Муравьева. – М. : Медицина, 1982.– 338 с.
29. Муравьева, Д. А. Фармакогнозия (с основами биохимии лекарственных растений) / Д. А. Муравьева. – М. : Медицина, 1978. – 656 с.
30. Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К. : Наук. думка, 1987. – 548 с.
31. Орехов, В. К. Зеленая аптека / В. К. Орехов. – Симферополь : Бизнес–Информ, 1997. – 430 с.
32. Основы практической фитотерапии : учеб. пособие / В. Н. Ковалев, И. А. Зупанец, В. С. Кисличенко и др. – Х. : УкрФА, 1999. – 296 с.
33. Остапчук, И. Ф. Фитотерапия сердечно–сосудистых заболеваний / И. Ф. Остапчук. – К. : УСЭ, 1991. – 22с.
34. Палов М. Энциклопедия лекарственных растений / М. Палов; пер. с нем. – М. : Мир, 1998. – 467 с.
35. Практикум по фармакогнозии : учебное пособие для студентов высших учебных заведений / В. Н. Ковалев, Н. В. Попова, В. С. Кисличенко и др. – Х. : Изд-во НФаУ, «Золотые страницы», 2003. – 498 с.
36. Профессионалы о целебных травах: выращивание, хранение, применение / сост. А. Г. Сербин, В. Д. Чередниченко. – Х. : Прапор, 2001. – 190 с.
37. Пряно–ароматические пряно–вкусовые растения : справ. / Л. Г. Дудченко, А. С. Козьяков, В. В. Кривенко. – К. : Наук. думка, 1989. – 304 с.
38. Растения и здоровье: 2000 рецептов и советов народной медицины / сост. Г. Н. Ужегов. – Краснодар : Советская Кубань, 1996. – 480 с.

39. Растения тибетской медицины: Опыт фармакогностического исследования / С. М. Батарова, Г. П. Яковлев, С. М. Николаев и др. – Новосибирск : Наука, 1989. – 158 с.
40. Растительные лекарственные средства : справ. пособие / Н. П. Максютин, Н. Ф. Комиссаренко, А. П. Прокопенко и др. – К. : Здоров'я, 1985. – 279с.
41. Растительные ресурсы России: Дикорастущие цветковые растения, их компонентный состав и биологическая активность. Т.1: Семейства Magnoliaceae-Juglandaceae, Ulmaceae, Moraceae, Cannabaceae, Urticaceae / Отв. ред. А. Л. Буданцев. – СПб.; М.: Товарищество научных изданий КМК, 2008. – 419 с.
42. Растительные ресурсы России: Дикорастущие цветковые растения, их компонентный состав и биологическая активность. Т. 2. Семейства Actinidiaceae – Malvaceae, Euphorbiaceae – Haloragaceae / Отв. ред. А. Л. Буданцев. – СПб.; М.: Товарищество научных изданий КМК, 2009. – 513 с.
43. Растительные ресурсы России: Дикорастущие цветковые растения, их компонентный состав и биологическая активность. Т. 3. Семейства Fabaceae-Ariaceae / Отв. ред. А. Л. Буданцев. – СПб.; М.: Товарищество научных изданий КМК, 2010. – 601 с.
44. Растительные ресурсы России: Дикорастущие цветковые растения, их компонентный состав и биологическая активность / Рос. акад. наук, Ботан. ин-т им. В. Л. Комарова; отв. ред. А. Л. Буданцев. Т. 4: Семейства Carifoliaceae-Lobeliaceae. – Москва: КМК, 2011. – 629 с.
45. Растительные ресурсы России: Дикорастущие цветковые растения, их компонентный состав и биологическая активность / Рос. акад. наук, Ботан. ин-т им. В. Л. Комарова; отв. ред. А. Л. Буданцев. Т. 5: Семейство Asteraceae (Compositae), Ч. 1: Роды *Achillea-Doronicum*. – Санкт-Петербург: КМК, 2012. – 316 с.
46. Растительные ресурсы России и сопредельных государств: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Butomaceae – Turphaceae*. – СПб. : Наука, 1994. – 271 с.
47. Растительные ресурсы России и сопредельных государств: Часть 1 – Семейства *Lycopodiaceae – Ephedraceae*, часть 2 – Дополнения к 1–7 т. – СПб. : Мир и семья – 95, 1996. – 571 с.
48. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Magnoliaceae – Limoniaceae*. – Л. : Наука, 1984. – 460 с.
49. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Paeoniaceae – Thymeliaceae*. – Л. : Наука, 1985. – 336 с.
50. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Hydrangeaceae – Haloragaceae*. – Л. : Наука, 1987. – 326 с.
51. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Rutaceae – Elaeagnaceae*. – Л. : Наука, 1988. – 357 с.
52. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейства *Caprifoliaceae – Plantaginaceae*. –Л. : Наука, 1990. – 328 с.
53. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав,

- использование; Семейства *Hippuridaceae* – *Lobeliaceae*. – СПб. : Наука, 1991. – 200 с.
54. Растительные ресурсы СССР: Цветковые растения, их химический состав, использование; Семейство *Asteraceae*. – СПб. : Наука, 1993. – 352 с.
55. Смик, Г. К. Корисні та рідкісні рослини України : слов.-довід. народних назв. – К. : УРЕ, 1991. – 412 с.
56. Соколов, С. Я. Справочник по лекарственным растениям. Фитотерапия / С. Я. Соколов, И. П. Замотаев. – М. : Медицина, 1988. – 436 с.
57. Турищев, С. Н. Рациональная фитотерапия: Лечение травами / С. Н. Турищев. – М. : Информпечать, 2000. – 233 с.
58. Турищев, С. Н. Фитотерапия заболеваний органов дыхания : учеб. пособие для послевузовской подготовки врачей / С. Н. Турищев. – М. : ИТРК, 2001. – 110 с.
59. Фітотерапія в реабілітації хворих : зб. тез наук.-практ. конф., м. Київ, 14 жовт. 2003 р. / Мед. ін-т Укр. асоціації народної мед., редкол.: Г.А.Анохіна. – Кіровоград: Поліум, 2003. – 103 с.
60. Фармакогнозия : учеб. пособие для фармац. вузов и ф-тов / Н. В. Попова, Л. М. Городнянская, А. Г. Сербин, В. Н. Ковалев. – Х. : УкрФА, 1999. – 416 с.
61. Фармакогностический анализ лекарственного растительного сырья : учеб. пособие для фармац. вузов ин-тов / И. П. Банный, М. М. Литвиненко, О. А. Евтифеева и др. – Х. : НФАУ; Золотые страницы, 2002. – 88 с.
62. Фармацевтична енциклопедія / гол. ред. ради та автор передмови В. П. Черних. – К. : «Моріон», 2005. – 848 с.
63. Фитотерапия аллергических проявлений / В. С. Кисличенко, Л. В. Яковлева, В. А. Заболотный и др. – Х. : Харьков, 1998. – 110 с.
64. Фитотерапия в клинике внутренних болезней : учеб. пособие для вузов / Б. А. Самура, В. Ф. Черных, И. П. Банный и др. – Х. : НФаУ; Золотые страницы, 2003. – 415 с.
65. Фитотерапия в комплексном лечении заболеваний внутренних органов / А. А. Крылов, В. А. Марченко, Н. П. Максютин и др. – К. : Здоров'я, 1991. – 240 с.
66. Фитотерапия кожных болезней : справ. / В. Ф. Корсун, А. Е. Ситкевич, Ю. А. Захаров. – Мн. : Беларусь, 2001. – 446 с.
67. Фитотерапия неспецифических воспалительных заболеваний верхних дыхательных путей, трахеи и бронхов / Б. Л. Французов, С. Б. Французова, И. М. Фрегер. – К. : Здоров'я, 1995. – 119 с.
68. Фитотерапия: Лечение лекарственными травами / Д. Йорданов, П. Николов, А. Бойчинов, Т. В. Матвеева. – 2-е рус. изд., доп. – София : Медицина и физкультура, 1970. – 343 с.
69. Флора СССР : в 30 т. / под ред. В. Л. Комарова. – М., Л. : Изд-во АН СССР, 1941.
70. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, Лен. отд, 1974. — Т. I. Ред. тома Н. Н. Цвелёв и С. К. Черепанов. — 404 с.
71. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, Лен. отд, 1976. — Т. II. Ред. тома Т. В. Егорова. — 236 с.
72. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, 1978. — Т. III. Ред. тома Ю. Л. Меницкий. — 259 с.

73. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, 1979. — Т. IV. Ред. тома Ю. Д. Гусев. — 355 с.
74. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, 1981. — Т. V. Ред. тома Р. В. Камелин. — 380 с.
75. Флора европейской части СССР / Отв. ред. Ан. А. Фёдоров. — Л.: Наука, 1987. — Т. VI. Ред. тома Н. Н. Цвелёв. — 254 с.
76. Флора европейской части СССР / Отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелёв. — Л.: Наука, 1994. — Т. VII. — 317 с.
77. Флора европейской части СССР / Отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелёв. — Л.: Наука, 1989. — Т. VIII. — 412 с.
78. Флора Восточной Европы, том IX. Коллектив авторов. Отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелев. - СПб.: Мир и семья-95, 1996. – 456 с.
79. Флора Восточной Европы, том X. Коллектив авторов. Отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелев. - СПб.: Мир и семья; Изд-во СПХФА, 2001. – 670 с.
80. Флора Восточной Европы, том XI. Коллектив авторов. Отв. ред. и ред. тома Н. Н. Цвелев. – М.; СПб.: Товарищество научных изданий КМК, 2004. – 536 с.
81. Флора УССР : в 12 т. / под общ. Ред. О.Д. Васюлина. – К. : Б.и., 1962.
82. Химическая энциклопедия : в 5 т. / гл. ред. Н. С. Зефилов. – М. : Большая Рос. энцикл., 1995.
83. Энциклопедический словарь лекарственных растений и продуктов животного происхождения : учеб.пособие / под ред. Г. П. Яковлева и К. Ф. Блиновой. – СПб. : Специальная литература, 1999. – 407 с.
84. Энциклопедический словарь медицинских терминов : в 3 т. / гл. ред. Б. В. Петровский. – М. : Сов. энцикл., 1982. – 343с.
85. Ягодка, В. С. Лекарственные растения в дерматологии и косметологии / В. С. Ягодка. – К. : Наук. думка, 1991. – 268 с.
86. European Pharmacopoeia. – 6th ed. – Berlin : Heidelberg, 2010. – 5780 p.
87. European Pharmacopoeia. – 7th ed. – Berlin : Heidelberg, 2012. – 800 p.
88. European Pharmacopoeia. – 8th ed. – Berlin : Heidelberg, 2013. – 650 p.

Список журналів, які можуть бути використаний для курсових робіт по фармакогнозії:

1. У світі рослин.
2. Світ медицини та лікарських рослин.
3. Провізор.
4. Рослинні ресурси.
5. Український ботанічний журнал.
6. Фармацевтичний журнал.
7. Фітотерапія. Часопис.
8. Фітотерапія в Україні.
9. Фармація.
10. Хіміко - фармацевтичний журнал.
11. Химия природных соединений.
12. Die Pharmazie

13. Fitoterapia
14. Journal Cannabis Therapeutics
15. Journal Herbal Pharmacotherapy
16. Journal Herbs, Spices & Medical Plants
17. РЖ «Хімія»
18. РЖ «Біологія»
19. РЖ «Біологічна хімія (Фізико - хімічна біологія і біотехнологія)». Розділ 26Г Біохімія.
20. Медичний РЖ.
21. Український реферативний журнал (Природничі науки. Медицина).
22. Український реферативний журнал «Джерело»

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

Автори:

Сидора Н.В.

Ковальова А.М.

Кошовий О.М.

Краснікова Т.О.

Ільїна Т.В.

Криворучко О.В.

Горяча О.В.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ФАРМАКОГНОЗІЇ

**ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**